

Datum
2021-10-07

Diarie nr
5.0-2109-0768

Ert datum
2021-09-23

Er beteckning
M 1457-21

Vår referens

Sofie Hermansson
sofie.hermansson@sgi.se
013-20 18 30

Mark- och miljööverdomstolen
svea.avd6@dom.se

Remissvar

Remiss, Efterbehandlingsåtgärder, Electrolux Förvaltningsaktiebolag

Electrolux Förvaltningsaktiebolag (fortsättningsvis bolaget) har av Länsstyrelsen i Skåne län (fortsättningsvis Länsstyrelsen) förelagts att till 100 % utföra och bekosta efterbehandlingsåtgärder avseende de så kallade tunnorna i Skönna mosse alternativt cyanidtunnorna i Örkelljunga. Efter överklagande av bolaget har Mark- och miljödomstolen, Växjö tingsrätt, fastställt att bolaget till 35 % ska bekosta de förelagda åtgärderna. Såväl Länsstyrelsen som bolaget har därefter överklagat Mark- och miljödomstolens dom till Mark- och miljööverdomstolen, som nu valt att inhämta Statens geotekniska instituts (SGI) yttrande i målet.

SGI:s synpunkter

SGI anser att vägledningsbehovet är omfattande när det gäller 10 kap. 4 § miljöbalken och den så kallade skälighetsbedömningen. Detta gäller framför allt vilka aspekter som, utöver när i tiden föroreningen uppstod, ska beaktas och i vilken utsträckning. Vidare behövs vägledning kring hur denna typ av långvarig, kontinuerlig förorening ska bedömas, särskilt sett i ljuset av den skiljaktiga mening som antecknats i dåvarande Miljööverdomstolens dom den 13 juli 2005 i mål nr M 8552-03 (Tunnorna i Hörnefors) och de domskäl som i samma ärende angavs av dåvarande Miljödomstolen, Umeå tingsrätt, i mål nr M 1.7-03 meddelad den 21 oktober 2003.

SGI har i nedanstående yttrande beaktat befintlig praxis, förarbeten och doktrin samt överklagandeskrivelserna i syfte att komma fram till en egen uppfattning vad gäller skäligt ansvar i det förevarande målet. Vid en sammanvägd bedömning har SGI landat i att 50 % kan anses skäligt.

Beroende på utgång i huvudfrågan kan andra punkten i Mark- och miljödomstolens domslut behöva upphävas i enlighet med bolagets yrkande. För det fall Länsstyrelsens föreläggande fastställs, med en skälighet om 100 %, saknas dock skäl att upphäva andra punkten.

Det skäliga ansvarets omfattning

I det aktuella målet torde man kunna ha 1948 som utgångspunkt för när föroreningarna började uppstå. När föroreningarna slutade uppstå är däremot tvistigt, varvid Länsstyrelsen satt 2012 som bortre tidsgräns innebärande ett skäligt ansvar om 76 %. Detta medan bolaget förespråkar en sluttid under 1960-talet motsvarande cirka 10 % skäligt ansvar och Mark- och miljödomstolen landat i 1973 som slutår och 35 % som skäligt ansvar.

SGI anser att det är svårt att bedöma omfattningen av det skäligen ansvaret i förevarande mål. Föroreningsituationen uppstod i och med att tunnorna började grävas ner i Skönna mosse och har sedan dess i princip förvärrats årligen i takt med att tunnornas skick försämrats och föroreningar läckt ut i omgivningen. Att för ett sådant fall finna, såsom Mark- och miljödomstolen gjort, att endast den tid varunder tunnorna har grävts ner i mossen ska vara avgörande för ansvarets omfattning, resulterar enligt SGI i att den förorenande verksamhetstiden blir mycket kort och skäligheten därmed orimligt låg. Detta kan inte anses stå i överensstämmelse med principen om att förorenaren ska betala eller med att det är frågan om en perdurerande skada av allvarlig art. Inte heller kan det anses stå i överensstämmelse med lagstiftarens intention att så långt möjligt undvika att belasta statsbudgeten med kostnader för efterbehandlingsåtgärder.¹

Att i stället göra som Länsstyrelsen, och lägga året för tunnornas upptäckt som grund för den förorenande verksamhetens slutår, synes inte heller resultera i en rimlig nivå på det skäligen ansvaret. Ingen praxis finns, såvitt SGI känner till, som stödjer ett så omfattande ansvar som 100 % i det aktuella fallet.

2 kap. 8 § miljöbalken uttrycker principen om att förorenaren ska ta ansvar för den skada föroreningen vållar miljön eller människors hälsa. 10 kap. 4 § miljöbalken ger dock vid handen att denna princip inte är oinskränkt, utan att en skälighetsbedömning av ansvarets omfattning ska göras. Mot bakgrund av praxis från Mark- och miljööverdomstolen är det tydligt att skälighetsbedömningen måste ta sin utgångspunkt i den så kallade tidsaspekten, vilket innebär att skäligheten baseras på antalet år då föroreningen uppstått och när i tiden dessa år infallit.

SGI finner vid en samlad bedömning, som utgår från tidsaspekten och att det är frågan om ett mycket toxiskt ämne vars miljö- och hälsofarlighet var känd redan vid tiden för nedgrävningen av tunnorna och att det var ett omfattande bortskaffande (det uppges vara frågan om ett 80-tal tunnor), att ett efterbehandlingsansvar i storleksordningen 50 % kan anses skäligt. SGI har vid denna bedömning inte enbart följt den så kallade 0/50/100-regeln. Detta eftersom den av SGI anses ge ett otillfredsställande resultat vid denna typ av tidsbegränsad verksamhet med omfattande miljöskada som följd.

I förevarande fall har verksamheten bedrivits innan krav på miljötillstånd infördes i svensk rätt. Därför framstår Mark- och miljödomstolens uttalande om att det inte framkommit att Multo genom dumpningen av avfallet i Skönna mosse brutit mot något villkor i tillståndsbeslut, som något missvisande. SGI noterar dock att dåvarande Miljööverdomstolen uttalat att ett bolags verksamhet varit tillåten inte ensamt är ett skäl för jämkning, se Miljööverdomstolens dom den 8 juni 2010 i mål nr M 491-09, varför frågan om tillstånd i detta mål inte torde vara av större vikt.

Bolagets yrkande om upphävande av andra punkten i domslutet

Av andra punkten i domslutet i nu överklagad dom framgår att slutrapporten ska vara Länsstyrelsen tillhanda senast den 25 september 2021. Bolaget har i sitt överklagande till Mark- och miljööverdomstolen yrkat på att denna punkt ska upphävas.

Under förutsättning att Mark- och miljööverdomstolen fastställer Länsstyrelsens föreläggande innebärande att bolaget till 100 % ska utföra och bekosta förelagda efterbehandlingsåtgärder är det enligt SGI:s uppfattning nödvändigt med ett sista datum för inlämnande av slutrapporten. Punkten bör vid denna utgång inte upphävas, däremot bör datumet justeras i enlighet med handläggningstiden i Mark- och miljööverdomstolen.

¹ Regeringens proposition 1997/98:45 s. 359.

Om Mark- och miljööverdomstolen finner att skäligheten ska jämkas kommer genomförandet av efterbehandlingsåtgärderna, på det sätt bolaget ger uttryck för i sitt överklagande, att bli beroende av en statlig eller kommunal huvudman samt att Naturvårdsverket beviljar bidrag till åtgärdernas genomförande. Bolaget kommer i det fallet inte att ha rådighet över slutrapporten och inlämnandet av densamma. Mot bakgrund av det är det rimligt att Mark- och miljööverdomstolen i enlighet med bolagets yrkande upphäver andra punkten i domslutet. Om Mark- och miljööverdomstolen finner det processuellt möjligt bör vid en sådan utgång i stället ett senaste datum bestämmas för när bolaget ska ha bekostat de förelagda åtgärderna.

Beslut

Beslut i detta ärende har fattats av generaldirektören Johan Anderberg efter föredragning av miljöjuristen Sofie Hermansson. I ärendets slutliga handläggning har även avdelningschefen Mikael Stark deltagit.

STATENS GEOTEKNISKA INSTITUT

Johan Anderberg

Sofie Hermansson